22.10.2026

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Lausunto saaristolakia koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta

Valtiovarainministeriö toteaa lausuntonaan hallituksen esityksestä eduskunnalle saaristolaiki (HE 166/2026 vp.) seuraavaa:

Yleisesti ottaen valtiovarainministeriö katsoo, että lakiluonnos nykyaikaistaa saaristolakia ja päivittää sitä tarkoituksenmukaisella tavalla. Esitys ei lisää kuntien tai hyvinvointialueiden tehtäviä, eikä sillä ole merkittäviä valtioon, kuntiin tai hyvinvointialueisiin kohdistuvia taloudellisia vaikutuksia. Valtiovarainministeriö pitää tätä tarkoituksenmukaisena ottaen huomioon julkisen talouden tilanteen sekä kuntien ja hyvinvointialueiden itsehallinnon.

Valtiovarainministeriö esittää seuraavia huomioita yksittäisiin pykäläehdotuksiin:

1 § Lain tavoite

Valtiovarainministeriö pitää luonnoksen 1 §:n mukaisia tavoitteita kannatettavina. Laki luo eri toimijoille edellytykset vahvistaa ja kehittää saariston elinvoimaa. Kulttuuriperinnön ja luontoarvojen vaaliminen ovat tärkeitä edistettäviä tavoitteita.

2 § Saaristopolitiikan toteutus ja seuranta

Valtiovarainministeriö pitää hyvänä, että pykälässä tunnistetaan saaristopolitiikan poikkihallinnollinen luonne useaa eri hallinnonalaa koskevana kehittämistehtävänä.

3 § Saaristo

Valtiovarainministeriö katsoo, että esitetty 3 § täsmentää ja nykyaikaistaa saariston käsitettä voimassa olevaan lakiin verrattuna. On tarkoituksenmukaista, että laissa säädetään nykyistä selvemmin saaristoluokista ja siitä, millaisia alueita niillä tarkoitetaan. On tärkeää, että saaristoluokkien tunnistamisessa noudatetaan Suomen ympäristökeskuksen julkaisemaa saaristoluokitusta, joka on objektiivinen, maantieteelliseen tietoon perustuva luokitus, joka ei sisällä tulkinnanvaraa tai neuvottelumahdollisuutta.

4 § Saaristokunta

Saaristokuntaa koskevaan pykälään (4 §) ei esitetä muutoksia, koska siihen tiiviisti kytköksissä oleva kuntien peruspalvelujen valtionosuusuudistus ei

toteutunut pääministeri Orpon hallituskaudella. Pykälän uudistamistarve on ilmeinen ja se tulee päivittää seuraavan valtionosuusuudistuksen yhteydessä siten, että sitä voidaan käyttää valtionosuuksien pohjana. Tällöin on tärkeää, että saaristokunnan määritelmä kuvaa puhtaasti olosuhdetekijöitä, eikä siihen liity tulkinnanvaraisuutta tai seikkoja, joihin kunta voi omilla toimillaan vaikuttaa.

6 § Palvelut saaristossa

Ehdotettu 6 § kuntien ja hyvinvointialueiden palveluista saaristossa on valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan parempi kuin voimassa olevan lain 6 § peruspalveluista ja erityispalveluista. Pykälä kattaa kuntien ja hyvinvointialueiden tehtävät, mutta ei luo kunnille tai hyvinvointialueille uusia tehtäviä tai velvoitteita saaristo-olosuhteisiin liittyen. On tärkeää, että lakisääteisten tehtävien sisällöstä ja laajuudesta sekä niihin liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista säädetään vain kutakin tehtävää koskevassa erityislainsäädännössä, eikä saaristolailla luoda siihen liittyen lisävelvoitteita.

Ehdotetun 6 §:n mukaan valtion olisi edistettävä digitaalisten palveluiden saatavuutta saaristossa. Valtiovarainministeriö tulkitsee, että kyseisellä muotoilulla tarkoittaneen tietoliikenneverkkoja, jolloin se koskisi liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalaa. Valtiovarainministeriö kuitenkin korostaa, että tietoliikenneverkkojen ja digitaalisten palvelujen saatavuuden kehittäminen on yhdenvertaisuusnäkökulmasta tärkeää koko maassa, eikä saaristoalueita tulisi asettaa niiden suhteen erilaiseen asemaan kuin muuta maata. Esitetty pykälämuotoilu on väljä ja jättää avoimeksi sen, millaisia toimenpiteitä sen nojalla voidaan edellyttää toteutettavan. Kaikenlaisten toimenpiteiden toteuttamisen tulisi kuitenkin tapahtua julkisen talouden suunnitelman ja valtion talousarvion puitteissa. Valtiovarainministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, että yksityiskohtaisissa perusteluissa käytetään tässä yhteydessä myös termiä ”saavutettavuus”, joka tarkoittaa eri asiaa kuin ”saatavuus”. Digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain (206/2019) 2 §:n mukaan saavutettavuudella tarkoitetaan periaatteita ja tekniikoita, joita on noudatettava digitaalisten palvelujen suunnittelussa, kehittämisessä, ylläpidossa ja päivittämisessä, jotta ne olisivat paremmin käyttäjien, erityisesti vammaisten henkilöiden, saavutettavissa.

9 § Saariston elinvoiman kehityksen ja erityispiirteiden huomioon ottaminen

Valtiovarainministeriö katsoo, että esitetty 9 § luo edellytykset saariston elinvoiman kehityksen ja erityispiirteiden huomioon ottamisella saaristoa koskevassa suunnittelussa ja päätöksenteossa. Pykälä ei luo viranomaisille uusia lakisääteisiä velvoitteita, mitä valtiovarainministeriö pitää erittäin tärkeänä. On myös tärkeää, että sitä ei aleta tulkita niin kuin se loisi uusia velvitteita. Sen sijaan se tarjoaa tarkoituksenmukaisen ja esimerkinomaisen kokoelman keinoja, joilla saariston elinvoiman kehitystä ja erityispiirteitä voidaan tarvittaessa ottaa huomioon.

13 § Saariston tilanne- ja kehityskuva

Valtiovarainministeriö esittää harkittavaksi, onko esitetystä saariston tilanne- ja kehityskuvan säännöllisestä laatimisesta eduskunnalle tarkoituksenmukaista säätää lailla vai voisiko se toteutua muuten, osana normaalia politiikkavalmistelua. Yhteydet muuhun paikkaperustaiseen politiikkavalmisteluun, kuten aluekehittämiseen ja sitä koskevaan lainsäädäntöön tulisi selvittää ja katsoa, löytyisikö synergiaetuja asian tarkastelemisesta esimerkiksi aluekehittämislainsäädännön yhteydessä.

Julkisen hallinnon alati tiukkenevien resurssien näkökulmasta olisi tarkoituksenmukaista jättää nykyiseen tapaan valtioneuvoston piiriin harkintavaltaa siinä, koska, millä tavoin ja missä laajuudessa eri politiikkalohkojen tilannekuvatyötä tehdään ja miten valtioneuvosto pitää eduskunnan ajan tasalla kehityksestä. Saaristopolitiikan osalta myös saaristoasiain neuvottelukunnalla ja sen toiminnalla on tässä joka tapauksessa roolinsa.

Valtiovarainministeriö kannattaa sitä, että voimassa olevan lain 7 § kaltaista säännöstä valtion työpaikoista ei enää sisällytettäisiin uuteen lakiin. Pykälä on vanhentunut eikä se palvele enää alkuperäistä tarkoitustaan. Vuoden 2022 alusta on tullut voimaan valtion alueellisesta läsnäoloa koskeva laki (laki valtion palveluiden saatavuuden ja toimintojen sijoittamisen perusteista, 728/2021), jossa säädetään yleisistä tavoitteista, jotka on otettava huomioon palveluiden saatavuuden järjestämistä sekä valtion yksiköiden ja toimintojen sijoittamista koskevia päätöksiä tehtäessä.

Neuvotteleva virkamies Suvi Savolainen